

Ко је крив?

Јест, ко је крив што је преминула тако рано?

А умрла је у цвијету младости. Умрла је тек што је оставила колијевку и проходила.

„Со сјајити“ упокојена је и опет слога српска! Нема је више међу живијима.

То вам је једно вјечито сироче било. Никада у српскоме народу није могла савити гнијезда. Кад је год закуцала на наша врата, бивала је сурово одбијена.

Са неслоге смо страдали, са неслоге пропали, па је ево сад опет у пуном јеку. Српски народ са неслоге данас и опет врн.

Црна Гора и Србија опет су у завади, у љутој завади. Растају се и разилазе се. Грдно им се очи сусретају, боно им се срца опраштају, а деснице на поздрав не пружају. То је данас, на жалост, свршен чин.

Дужност нам налаже да народу српском кажемо ко је крив. Треба га обавијестити, и онда оставити да суди и пресуди. На чију главу баца анатему, нека је носи; коме досуди правду, нека му просто буде.

Изилазимо пред трибунал српскога народа и дајемо своју ријеч. Нека то учини и противна страна и нека каже, шта је Црна Гора Србији скривила.

Дајемо своју ријеч не само пред савременицима, него и пред потомством, и мирне душе унапријед примамо његов суд. Дајемо ову ријеч зато што смо свјесни свих наопаких пошљедица, које ће из ове наше заваде по Српство произићи, а на које се у Биограду и не помишља.

Нећемо почети од давних дана. Нема у давнини узрока, који би били тако моћни да дјелују чак на садашњост. Почећемо од крунисања Његовога Величанства Краља Петра.

Кад се на Србију због мајске катастрофе устремио гнев цијеле званичне Европе, и кад ниједан двор европски не хтједе на крунисање Краља Петра послати нарочита посланства, осим тада вазалне Бугарске, коју је заступнио само један генерал, Црна је Гора у осјећају братске љубави послала цијелу једну мисију. Послала је у лице свога Нашљедника Пријестолоа Књаза Данила и Његове узвишене Супруге Књагинје Милице оно што је имао најдрагоцијеније, а уз њих пратиле од пет најбољих синова Црне Горе, који су представљали највишу инску и војну власт и врхове српске интелигенције.

Горјније није се могла предложити ни братскије испољити своје.

Мало то, него кад је у Биограду на главу краља Петра спуштан благослов свете српске цркве, на Цетињу се чинодјелствовало такођер свечано молебствије и упућивале су се пјесме Свевишњему у славу тога чина, који као да је доносио цијеломе Српству, а не само Србији, крунисана краља.

Кад је у Биограду палба из толова огласила свршетак свечаног чина, не само на Цетињу, него по којој Црној Гори грували су топови

са својих положаја у славу тих тренутака.

Како је изгледала у томе времену друга братска страна? Његово Величанство Краљ Петар указивао је Престолонашљедници Књагинји Милице и Књазу Нашљеднику Данилу достојну пажњу. Званична Србија није њиховој пратњи поклањала ни мало довољно пажње, као да је хтјела рећи, да су нежељени гости. Та званична Србија показала је и према Књазу Нашљеднику Данилу пажњу такву која је на себи носила отворено карактер изоласања. Може се рећи, наш Престолонашљедник био је у Биограду, али Биограда није видио, нити је долазило у додир с народом.

Престолонашљедник Књаз Данило напио је здравицу, у којој је заодно говорио о Српству и о завадама које Србија и Црна Гора, загрљене, имају да постигну. Здравницу ту попио је са Цетиња и одговарала је интенцијама свих мјеродавних фактора, па и најмјеродавнијега, Књаза Господара.

Ту је здравицу владина „Самоуправа“ добила у њерном препису, али ју је бездушно онаказила, тако, да је ни сами њени творци нијесу могли познати, и тако онакажену штампала ју је.

То су довде биле прве капи горчине.

Још док се наша мисија с Престолонашљедником Књазом Данилом и Његовом узвишеном Супругом Књагинјом Милицом на чети бавила у Биограду, држана је сједница „Словенског Југа“ који је био у зачетку, на којој се отворено утврђује, да је једна династија убијена физички, а другу (Петровићеву) треба убити морално.

То бјеше друга кап горчине, и то од оне стране, којој смо дошли да изручимо препуна срца наше братске љубави.

У горњем граду у Биограду држи почасни генерал Јов. Драгашевић бесједу пред Краљем, Краљево дјецом, Нашљедником Књазом Данилом и његовом свитом, као и пред великодостојницима Краљевине Србије, у којој су се славиле разне борбе као и многобројни борци за Српство. Спомињани су чак и они, који боја видјели нијесу, али који су ревностно за вријеме херцеговачкога устанка козе крали и из далматинских градова слали разнијем листовима написе о своме јунаштву, али о Црној Гори, о црногорскијем борцима и јунацима, који су с оружјем у руци петсто година стојали на стражи Српства, ни једне ријечи!

То бјеше трећа крупна кап горчине у наше братске осјећаје.

Књаз Нашљедник Данило напушта Биоград. Путује нарочитим возом у Беч, а на службу придодати су му неколико србијанских интелигентних официра. Још Књаз Нашљедник није ни одануо од пута, а за њим се загонише приповијетке биоградске штампе, како је свраћао код грофа Зичија, тамо на кољена држао Обрена Христића („Обреновића“) и миловао га.

Исти листови донијели су доцније, што је било јављено и страним листовима, да је Нашљедник Књаз Данило дошао у Биоград на крунисање само под погодбом, да му

се накнади трошак, и да му је та накнада у некој баснословној суми и дата.

Све то дубоко се коснуло деликатне природе Књаза Нашљедника, а у равнотј мјери и свакога брата Црногорца, који се тим сматрао погођен у најосјетљивију страну свога поноса.

С наше стране учињено је само то: Умољени су преко „Гласа Црногорца“ господа србијански официри, који су до Беча пратили Нашљедника Књаза Данила, да кажу да ли се он гдјегод уз пут задржавао и виђао с грофом Зичијем. Уједно је умољена и српска влада да каже, стоји ли у истини да је Књаз Данило долазио са свјетлиом Супругом својом Милицом и свитом у Биоград под погодбом, да му се накнаде трошкови, и јесу ли му ови накнађени, или је све то само злонамјерна приповијетка?

Онда је министар спољних послова био Никола Пашић. Влада србијанска одговорила је ћутањем.

То је, не знамо већ која кап горчине, канута у наше срце.

Почиње лист „Словенски Југ“. Наставља рад према раније истакнутом програму (да је једна династија убијена физички, а другу, Петровићеву, треба убити морално). Вјеран тој сврси почиње он систематски и у свакоме броју доносити клевете и гдње лично на Књаза Господара и на све што је у Црној Гори боље.

Измисљало се, исто као и сад, како Књаз убија и трује Црногорце, како је Црну Гору продао Турској, па онда Аустрији, да се напошљетку задовоље тим, како је Ловћен продао Аустрији за два милиона фиорина. Ма гдје се извршило самоубиство, ма ко преминуо напрасном смрћу, приповиједало се како их је уморио Књаз Господар.

Акција је дакле отпочела јавно, отворено, на свима линијама и **савршено без икаквога повода с наше стране.**

Трајало је то тако неко вријеме, па се онда дошло на мисао, да се циљ не може постићи моралним убијањем, него да треба покушати физичком силом.

На једном збору у Биограду, који је сазван ради предавања политичке природе, на велико изненађење госпођа и господа поче се држати политички говор, у ком је доказивано, да се уједињење Српства не може постићи без главе Књаза Николе. Позивамо се на 3—4000 слушалаца, међу којима је било много благородних госпођица, које су се на то отворено згрзиле — нека кажу је ли тако било.

Из Црне Горе не све ово одговорило се само молбом на србијанску владу, да томе чуду стане на пут, користећи се законима, који јој стоје на расположењу.

Мислите ли да се је која радикалска влада на то одазвала? Мислите ли да су бар у својим органима јавности осудили ову неспрску кампању, ово стварање раздора између двије српске државе, узевши у закону заштиту Владоца Црне Горе и таста Краља од Србије?

Боже сачувај.

Напротив, пошло се корак даље. Приступило се припремама за из-

вршење физичког убиства, и то не само Књаза Господара, него и свих чланова династије, који су на Цетињу.

Из Крагујевца донесене бјеху у стан Словенскога Југа бомбе. Нађоше пропале индивидуе, родом из Црне Горе, као што су Божовић, Ђоновић, Ђулафић и подобни, раздијелише им бомбе и отпратише их да их пренесу у Црну Гору, на Цетиње. Намена им бјеше, да се разнесе Двор, Књаз Господар и сви чланови Његова Дома. Чак је из Биограда и прокламација издана, којом се Црногорци позивају на буну. Упитан Пашић, одговорио је тек пети дан, и то цинички: То је политичка борба. Позив на буну је њему политичка борба.

Све су то на суду цетињском признали Ђулафић, Војводић и остали.

Србијанска влада, њени органи јавности и сви листови, који јој бјеху доступни, не осудише овај боготрски покушај ни једном ријечју. Напротив, кад је план осујећен и кривци окривљени, из Биограда отпоче плотуном хајка на Црну Гору и на Књаза, а у равнотј мјегу, као по команди, и од онијех листова ван Србије, који стојаху под упливом Пашићевим. Најневјероватније приповијетке измишљаване су, и по свом старом радикалском рецепту тврдило се, да су бомбе измишљене, да их је измислио „крвави“ д-р Лазо Томановић да угуши своје политичке противнике. Кривци, мјесто да одговарају, оптужују, и оптужују нечувеним измислицама и клеветима.

Могли бисмо се позвати на једног активног данашњег министра у Биограду да нам посвједочи све што је и како је рађено с бомбама у Слов. Југу и у Крагујевцу, али нашто сунцу доказивати да сија? Оно то и само зна. Знају што се радило противу Црне Горе сви прваци радикалски који су били и који су сад на власти.

Журимо се. Не можемо нигдје дуго да се задржимо. Прелазимо на проглас анексије Босне и Херцеговине, који нас затиче у највећем разгару неслоге и расире.

Скупите на брзу руку све што је у Биограду против нас рађено и ви ћете моћи представити, како нам је рањаво срце морало капати крвљу са овога србијанског небраства, ничим незаслуженога. Кад је пукао глас о анексији. Књаз и Господар опрао је ране и запезао их да их више никад не одвија. Истога дана, изишавши пред многобројни народ, који се стекао да тражи да га води у рат противу отимача, завршио је свој заносни говор ускликом: **Живио Краљ Петар, живила братска Србија!** А у својој историскога значаја прокламацији од 24. септембра 1908. године узвикнуо је на једном мјесту: **Црногорци! Не очајавајте! Као стијене наше будите чврсти у нади. Пролазно је данашње неодређено стање слободних дјелова српскога народа. Иза тешких дана доћи ће бољи. Српско ће сунце лепше сјати, да свакојега брата Србина боље загрије и освијетли!**

Ни трага од какве чегрсти према братској Србији. Све се јуначки збрисало и предало заборава.

Одлази наш нарочити изасланик у Биоград у лицу бригадира сардара господина Јанка Вукотића да уговори што даље треба. Дочекују га братски, лијено, икриве Аустрију да нас је она завадила. Заричу се баш они, који су на Црну Гору, на Књаза Господара и на нашу владу највише викали и најчудније клевете износили, да нас више нико разбратити неће.

Питање о анексији, макар и привремено, свршава се. Одмах се јављају савезници „Словенског Југа“ и почињу стару пјесму противу Црне Горе. Одмах се отпочињу и стара подземна рођења противу наше династије, мира и поретка у земљи. Изводи се нова организација за подизање буне у Црној Гори. Духовни су јој оци у Биограду пред очима власти. Организатори, црногорски емигранти, уживају у Биограду пуно гостопримство и државну помоћ. Емисари из Биограда у друштву с нашим бившим поручником Бојовићем и оптуженим официром Митровићем, који је ухваћен да шурује с представницима једне стране, непријатељске силе, заклињу луде по Васојевићу и другим крајевима, бјеже кад су осјетили да се завјера открива, и ено их сад сви осим Митровића опет у Биограду под окриљем Пашићеве владе, гдје уживају заштиту и издржавање. Пашићева Србија постала је отворен јатак црногорским смутљивцима.

Официр Ђиновић скупља чету, проповиједа буну и покољ мини-стара, иде да освоји муниципални магацин у друштву с осталијем војним часницима који су у завјери, војници их хватају, предају их власт, војни суд им суди и осуђује их, а у Биограду ни влада, ни њихови органи у јавности ни да би једном ријечју осудили тај покушај. Исто тако не рекоше ни једне ријечи истине на супрот листовима, који осуше на нас читав смет најодвратнијих клевета и грдња. Ћутањем солидарисаше се с њима. Па мало и то, него се испод руке наредише демонстрације и зборови, на којима се пред лицем власти вријеђао Књаз Господар без икаква обзира, као да је ријеч о каквој душманској земљи.

Одмах за овим, као на команду, осуше своје стријеле и сви остали листови радикалски ван Србије, који стоје у телпатичним симпатијама с Пашићевим центром у Биограду.

Опет загрмише старе оргије, и опет савршено без наше криви-

це и без нашег повода. Код нас нити се вријеђала неприкосновена личност Краља од Србије, нити је постојао „Слов. Југ“ противу његове династије, нити су одавде сла-те бомбе да се дигне у ваздух биоградски двор, нити су приређивале демонстрације и манифестације противу братске Србије. Криви смо им што се нијесмо дали побити од бунтовника и, раније, од „Словенског Југа“, који је у том циљу послао бомбе на Цетиње. Криви смо што радикалским владама, а нарочито онима под Пашићем, не рекосмо хвала на толерисању оваке небратске акције противу нас и на оно речито ћутање на све што се догађало и што је отворено казнивало, ко је све у тој завјери противу Црне Горе умјешан. Криви смо што се енергично бранимо од новинарских бандита радикалске штампе, који измишљају и подмећу најстраховитије клевете противу нас. Криви смо напошљетку што смо живи.

Нека српски народ суди. Колико не узмогне да пресуди, јер се јавно мњење из Биограда познатим средствима стално фалсификује, нека пресуди потомство. Оно ће и морати да суди, јер ће пошљедице бити по Српству фаталне. Бранићемо се и одбранићемо се, то је извјесно, али ће бојиште наше изгледати жалосно и за побједиоце и за побјеђене.

Ми немамо куд, ми морамо тако. Тако хоће Пашићева Србија и Пашићев радикализам и Пашићев патриотизам. Од онога, који је у нужној самоодбрани, као што смо ми, не завеси ништа. Он мора примати и одбијати ударце, мора се бранити. Што од нас зависи, вјерно ћемо испуњавати. Зависи да и даље љубимо братски народ српски, братску Србију и њен Краљевски Дом, с којима смо готови и у ватру и у воду, али и да прихватимо бачену рукавицу од стране Пашића и Пашићеваца и да се растанемо са Србијом докле јој год тај злокобни човек са својим нечастивим штабом прописује судбину. И без Пашићеве Србије остаћемо Српству то што смо вјекovima били. Остаћемо вазда његова узданица, и вазда његова свијетла перјаница.

Репорт

„Самоуправа“, орган странке Пашићеваца, и њени духовни оци, чија ће имена да горе у пламену

проклетства потоњих нараштаја, интересују се за „типове“, који су се окупили око „Цетињског Вјесника“ и наглашују, да их познају.

Ми опет држимо да их не познају добро и зато излазимо на рапорт да их прикажемо који су.

То су, прије свега, типови, који нијесу мамили лаковерни народ на дукат и цванцик порезе, а кад су се дочепали власти, да му на цванцик ударе дукат више порезе.

То су типови, који су цијелога свога вијека ријечју и дјелом служили искључиво великој српској идеји, запостављајући личне своје интересе.

То нијесу типови, који су тридесет година збуњивали народ партизанством и радикализмом, док је све остало у држави пропадало, па и сама војска.

То су типови, који су непрестано и неуморно бујили свијест српску према Босни и Херцеговини, као и према Старој Србији и Македонији, док су духовни оци „Самоуправе“ текли само ћонкове, милионе, године службе, ордене, положејне, концесије, лифериције и акције рудината, те од голаћа поставили труле газде.

То су типови који нијесу заслужили име архилажова и архиниткова.

То су типови, који нијесу нудили српску круну Батембергу, нити своју помоћ Бугарима противу рођене отаџбине.

То су типови, који нијесу тражили главе ни једнога владоца, нити ће их икада тражити.

То су типови који нијесу плакали на Пријемом Суду и денунцирали своју рођену странку; који се нијесу зарикали Обреновићима на вјерност да би им послје њихове смрти цинички играли над гробовима; који нијесу писали противу претендата, називајући их најгорим именима, да им послје лакејски служе; то нијесу типови, који су овдје проповиједали слободу, а у сенату гласали противу слободомислих закона.

То су типови, који нијесу приносили из руку „премих“ реакционара“ по 40.000 динара бакшиша, нити по хиљаду дуката бакшиша од Бонтура да сједи у Скупштини како би се очувао кворум.

Они нијесу наређивали никоме да гласају за реакционаре, нити су сами гласали, нити су бјегали из Биограда на дан гласања, да се не би замјерили.

То су типови који нијесу убијали Новаковиће, ни пржили политичке противнике усјаним веригама, ни јасили напредњаке на Теразијама, ни вршили ђефове „мрскога“ рас краља Милана и по његовој наредби из Париза протјеривали краљицу Наталију и убијали људе из жандарских плотуна на Теразијама, па их ноћу тајно и без опијела сарањивали.

То су типови, који су гоњени од Обреновића, али који нијесу тапкали кад су пошљедњег изданка исекасипили, нити га послје пједном ријечју вријеђали, као што сте чинили ви.

То су типови, који нијесу убијали ни на Чукарици, ни код Три Кључа, ни на Вршкој Чуци; који нијесу поткаживали, који никога нијесу клеветали, који се у политици ни један једити пут нијесу служили прљавиштинама и гадостима, који су служили једино великим циљевима Српства, одушевљавајући се за све, што се показало добро и кадро да се ти општи наши циљеви остваре.

А ко сте ви?

Какви су типови, сакупљени око „Самоуправе“? Јер кад разбирате ви за нас и допуштате себи, да у безграничној безочности својој употребите ријеч „проблематични“, то да и ми вас запитамо, какве типове имате ви око „Самоуправе“? На челу листа стоји: „Власник у име главног одбора радикалне странке **Настас Н. Петровић**“.

Ко је тај Настас Петровић?

Одвратно нам је да угазимо у личне генералије, јер то не сматрамо за политику, али на то нас је натерала „Самоуправа“, одговарајући „Цетињском Вјеснику“. Мјесто да се држала предмета, пријемца је на личности и почела је на својствен јој начин да прљавим својим језиком олиже личности које на нашем листу раде. Наравно да смо онда принуђени да упитамо и ко су они?

Јест, ко је тај Настас Петровић, који се на „Самоуправи“ потписује: „Власник у име главног одбора радикалне странке“?

Ортаци њихови у влади, садањи самосталски министри, на онда сам орган самосталних радикала „Одјек“, доказивали су мјесецима да је **фалсификатор**. Фалсификовао је, рекоше, једну школску сведојбу.

Као министар унутрашњих послова присуствовао је у главној биоградској полицији убиству оба Новаковића. Касација га је у ријеше-

цији је на кољенима молио да те донедем ради виђења, с њим: Јурије је то видно, и узео ствар сасвим другаче...

О, ја несрећна девојка!.. Он ме оставио, он мисли да сам га ја напустила... Он неће да ме саслуша, да ме разумији, он неће да ми вјерује. О, кад би он знавао... О, кад би видео моје сузе!.. Тада би повјеровао мојим сузама. Ах, несрећница ја!..

Јурије: (на страну) И ја сад само то чујем!.. Јуди ја!..

Елиза: Шта ћеш то сада, soeur?

Љуба: Бабо га је проклео — чича наш... Он је у очајању. Завста узалуду. Бог га је због мене проклео. Ја ћу да га тражам... хоћу да га испитам... да утјешим Јурија... Ах, сестрице, сестрице! Кад би он видно моје сузе, кад би сазнао шта је у ствари... Но... он мене воли — љуби, а још је жалостан... О, кад би он знао, што осјећа моје срце... (Јурије за то вријеме шета, прилази и одлази непријешан...)

Љуба: Ја ћу га утјешити, пдем к његовоме оцу на кољенима ћу мољити за опроштење... или умријети... Ја се бојим... О, гдје бих га могла наћи... Само моја љубав би га могла утјешити...

Они су га сви напустили. Несретни Јурије.

Јурије: (у очајању) Злочинче, самоубијо!..

Елиза: — Шта је то?..

ПОДЛИСТАК

ЉУДИ И СТРАСТИ

— трагедија у пет чинова —

Написао Ђермонтов

Превео Бл. В. Беговић (14)

О кад бих ја могао умирити себе! Не, не!.. Да! не! Душа моја је изгубљена. Ја стојим пред Творцем мојим. Срце моје не стрепи... Ја сам се молио... но, нема спасења... ја сам страдао... ништа га није могло тако тропути!.. (Сипаје прашак у чашу) О! ја умирем... Сигурно ћу смрћу мојом боље задовољити све, него ли што сам рођењем мојим... Отац се мој одрекао од мене: проклео моју душу и треба то да дочека... (Кратко ћутање) Природа миче пећи, од које издијећу ватрице... када дриа изгоре, пећ се гаси: тако ће се и природа једном срушити, када мјера дође до краја, када превру муке човјечије. Свега ће нестати. Боже мој, једном ће бити само неки хаос... Па и њих и мене, — њих мојих подлих непријатеља, и мене њихове невинне жртве нестане и ње и свега... Да, само ће бити хаос... Ах како ће бити у томе хаосу?

Душе праведникове биће у рају, уживаће у гледању лица Божјега: а грјешници — самоубијнице, клеветници?.. Ах!.. Накао је за њих спреман... Пећ производи ватре, природа — људе: једни људи — глуми, а други

паметни; неки много умом стварају и користе свијету, а други живе као животиње: тако и ватре нијесу међу собом једнаке, али ће се опет све угасити подједнако без икаквог позива, иза њих шлеђују друге: Кад се овај угаси, тада покупе сав пепео и избацају изван... Тако је и с нама биједица — несрећницама људима: све једно страдаја, несрећно, се, опет морам умријети. Ја се не могу, онда сјећати никаквих успомена... Јуди ми! Јуди... глуми!.. Желимо да живимо... Шта значи живјети годину и двије?.. Ах, како су сретни они, који се нијесу никако ра-бази!.. О, ви невини поштени људи! Зар не видите, да је лукавила — клеветницама — добро, а ви страдате... Но, срећан је онај, који умре онда, када му не треба ништа заборављати: он не зна то тешке муке, он не зна, шта је то страдање... Срећан је онај, који осјећа муке и биједе овога свијета и име толпке силе, да претрпи то... Стријељење — спасење!.. Јест тако се каже, ал' кад је тријељу крај?.. Накад!.. Буди јунак, Јурије, побједи ништавни свијет!.. Не падај под бремена тешких клеветничких удара... Опрости ми, оче: ми се нигда више нећемо видјети... Но, најиспсти ми крив, што ја умирем... ти си ми само помогао, да се у овом хаосу помогнем боље оријентисати... Јест — па шта мени даљи живот?.. Јест, јест, оче, ти си ми помогао лакше да приведем к дје-лу оно, што се врга од давно по мојој гла-

ви... Ах!.. и она!.. Оне прекарне црте, обмачљиво леуцијастог лица, ах, шта сте ме толико парали!.. Ко би вам могао и даље повјеровати?..

Ја их жалим. О! брзо... брзо ће то бити и ни ће те сви проћи као сјенка... (Узима чашу и пије, када сваче.) У наше здравље... Мене ће утјешити сама помисао: сви људи мру... Свако мора погинути... Па шта бих жаљео?.. Главно би било жељети, да буде човјек искључен из тога броја. Но... каква то хлад обузма моје тијело... Шта то значи?.. Зашто ја дрхтим?.. Шта је то?.. Још није вријеме... Чекај... чекај, адеко... још само четврт часа, ту је смрт и ја мртав... — и ја твој!.. (Сједа на наслоњачу. Кратко ћутање.)

10. појава.

Љуба и Елиза улазе разговарајући. Јурије, видјели их, скоче и одлази на страну. У соби тамно.

Елиза: Шта ти је рекао Заруки, зашто није дошао у врт?.. Шта то све значи?.. Незадовољство твоје јавно ме плаши... Шта те то тако страши?.. Ма chère, каква је то звјер? — Заруки?.. шта је то!.. Ти од мене бјежиш — и као да нешто тражиш... Љуба: Да ли нијеси гледала гдје Јурија?.. Елиза: Шта ће ти?..

Љуба: Ах, сестрице! Ти си свему крива. Они су завањени, Јурије га позвао на двобој и хтјели су да се стријељају... Зару-

њу свом обичејима као правог убицу. Јер је свачија власт у полицији престала кад је он, као највиша власт, присуствовала.

Зар ми проблематични, а овај представник радикализма у „Самоуправи честит човек? И зар су честити они, који га силом својих министарских положаја не издају суду да за душло убиство буде кажњен, који у скопљанском ген. конзулату држе у служби Јешина, затвореника полиције, коме су дали пушку да пуца, поред осталих жандара, на Новаковиће и који их је и претукао, прво из пушке, па онда из револвера.

Па ко им је главни сарадник? Један човек, који је покراо државни новац и зато одслужено прописне године на робији. Сви скупа: и они који су убијали затворенике у гл. полицији из пушака, и они који их силом државне власти не предају суду, и они који су крали државни новац и били на робији, сви су ти поштени људи, а проблематични су типови они, који њихова неваљалства откривају и који су своју младост страшили у борби за уједињено и велико српство!

Честити људи

Са каквим противницима имамо посла може оцијенити само онај, који наше прилике познаје и који савјесно прати што пишемо ми, шта они.

Узрок овој нашој неславној распри на њиховој је страни. Ми нијесмо никогa напали и у ницију се кућу умијешали. Изазвани, морамо се одазвати; нападани жучно и безобзирно, у тону савршено душманском, морамо се енергично бранити. Објашњени међавом клевета, морамо их сузбијати.

А они онда излазе да пруже прст на нас и да кажу: видите како нас нападају. Тако противу Србије нијесу писали ни бечки и пејтански најамници.

А ми се бранимо, у одбрани и одмахујемо, и спуштамо своје тешке разлоге не на Србију, него на њихову главу. Е, али је честитије казати неистину: да не нападамо Гроловце, Куманудијевце, Кашлере, Нуше и остале Србене, позамљене од Њемаца и Цинцара, него Србију.

Зато, што је већ шести дан био, а ми о Фридриху процесу још нијесмо били проговорили, назвао

нас је лист демократских спекуланта у Београду најодвратнијим именима. Постали смо „*дирјанички ниткови*“, „*жалосни лист*“ и т. д. Чак смо „*цетињски нишкови*“ и што смо имали, како рече, „*у себи толико сјинда*“, те нијесмо устали отворено у одбрану Фридриха. Ниткови: што нијесмо о процесу говорили, ниткови и што нијесмо бранили Фридриха.

Тако честите људе и јавне раднике немају други, културнији народи. Из тога нека се види у каквом се положају налазимо. Одговарати им тоном којим нас нападају, не личи нашем образу; неодговарати им никакo сматрају за признање кривице; изилазати им пак на мегдан у финим рукавицама, чинили бисмо се смијешним.

Кад смо проговорили о Фридриховом процесу и о осталим оптужбама, које су се на Србију сручиле, онда су ти честити људи сваки на свој начин изопачили наше ријечи и смисао, само да и опет могу надати дивљачку дреку на нас.

Тако новосадска „Застава“, без стида и срама, подмеће нам, да смо огласили „*све подвале бугарског листа софиске „Вечерње Поште“ као истину*“. Још се позива и на чланак у ком смо то бајаги рекли, а ми смо тамо од ријечи до ријечи казали ово: „*Готови смо вјеровати, да је злонамерна измишлица усамљеног бугарског листа „Веч. Поште, да је у Београду постојала завјера прогиву живота Кривоша Фердинанда*“.

То је јасно. „Честити људи“ око „Заставе“ набоше да се слаже с карактером поштених јавних радника да нам подметну неистину.

Пакосни „Србобран“ подмеће нам друго. Док нас питомци београдског диспозитивног фонда називају цетињским нитковима што нијесмо говорили о Фридриховом процесу и што га нијесмо узели у одбрану, доиде нас ови грде подмећући нам да смо га напротив бранили. Међу нас на Грокустов крест, и једини нас растежу на кресту дугачком, други нам сијеку ноге да би нас могли намјестити у крест кратки.

„Србобран“ грми из свих облака једне погнуто замрачене душе, чија пакост саму себе ждере и вели, да смо узели Фридриха у одбрану. Изводи то из наших ријечи гдје смо казали, да Фридрих с документима у руци доказује да је по-

стојала завјера противу интегритета аустро-угарске монархије. Ми смо ту рекли сушту истину. Фридрих је доиста доказивао с документима у руци. Да ли је доказао и колико му ми вјерујемо, то смо ми рекли јасно и разговјетно овим ријечима: „Нећемо да будемо брзи као извесна господа у Београду и да још сад изричемо суд у погледу оптужба од стране бугарске „Веч. Поште“ и д-ра Фридриха. Имаћемо кад да се о томе дамо чути, нарочито кад се ствар боље расвијетли“.

То је јасно за свакога коме мозак није отишао у „цубок“, и који има српскога поштења макар и за лијек. Па опет „честити људи“ дрзнуше да изопаче смисао наших ријечи само да нас и опет могу бестијално изгредити и оклеветати.

Као да би у осталом то спадало у содомски гријех дићи завјесу са шмокљанске националне политике Пашићеве и показати свијету, са колико се мало памети управља бродом Србије. И као да нас могу уплашити својом дерњавом да не почнемо о тој теми говорити на дугачко и на широко, без обзира како ће се пси под нашим точковима претурати, који су испред кола истрчавала да лају. Напротив том гаменском дерњавом само нас могу изазвати, јер ми нијесмо жижица која се гаси кад се у њу дуне, него ватра која се све то више разгорјева. Не бисмо им остали дужни ни тачку над јотом.

Ну све и да смо показали какву слабост и полетили да вјерујемо Фридриховим документима, какав би то гријех био према онима, који вјерују и без доказа и докумената све што се гдје противу Црне Горе изнесе? Грбе као гладан ђаво муве и гутају што год ко ружно о Црној Гори каже. Не провјеравају ни једнога секунда, не сумњају ни у једну реч'цу.

Тако не раде честити људи и јавни радници. А да би се ругоба њихове скроз затроване душевности још боље испољила, узимају Пашића у заштиту и оглашују за клевету убиство оба Новаковића у гл. полицији, убиства на Чукарици, на Теразијама и Вршкој Чуци, као и многе друге свима и свакоме добро познате чињенице из радикалског царевања у Србији. То што се не да ни збрисати, ни згребати с листина жалосне радикалске историје оглашују клот као клевете, а лажне приповијетке о

Црној Гори, за које и сами знају да су лажне, оглашују као истине.

То су ти честити људи с којима имамо посла. Али ће дати Бог и срећа јуначка да и њих на буљуке разгонимо, као што смо гонили Турке. Око за око, зуб за зуб; какав тон, такав одзив, па куд пукло да пукло. Хвала Богу и у Цетињској Европи има мачева и пера.

Српство

Доситијева прослава. Српска Књижевна Задруга у Београду послала је свима културним и просвјетним друштвима и установама у Српству и Југословенству, за које је она могла знати, ово писмо: Марта 28. године 1910. навршиће се сто година, од како је овдје, у Београду преминуо велики просвјетитељ народа српскога, Доситије Обрадовић. Дан тај треба у наше вријеме да буде празник свеколикога народа нашега, удруженог и сложног у захвалности неумрлом учитељу свом, — неподјељеног ни по покрајинама, ни по вјероисповијестима. Тако је на наш народ први у роду нашем гледао Доситије; он га је увијек обухватао целокупна, једнаком љубављу својом, остављајући на страну све међе и све ситне разлике у њему. Дан тај не би никако могао бити искључиво празник само просвјетених сила нашега народа, већ празник свих, којима је књижа српска мила и колико толико позната, оних мање просвјетених и научених још и понајприје, јер је племенити просвјетитељ такође први у роду нашем који се нарочито старао баш о њихову просвјетљивању, и поглавито ради њих тражио народни језик у књизи и општенародну просвјету. Српска Књижевна Задруга, задатак које најближе одговара задатку Обрадовићу јер и она у лако приступним издањима шири корисна знања и зrelu забаву у све слојеве нашега племена, у све покрајине и у све вјероисповијести, објележила је своју свезу у раду са Доситијем тиме, што је у првој књизи првога кола својих издања штампала Живот и прикључења његова, а у доцнијим књигама дала најбоље издање главних списа његових. Према томе се Српска Књижевна Задруга налази највише позвана, да покрене питање о прослави стоте годишнице смрти Доситија Обрадовића, па се стога обраћа вама с молбом да јој, најдаље за шест недјеља дана, изволи саопштити своје мишљење о начину на који би требало иснети ову прославу, па да најбоље изрази захвалност свеколикога народа, народа нашега неумрлом учитељу свом, Доситију Обрадовићу. Кад прикупи и проучи мишљења свих главних културних и просвјетних установа у Српству и Југословенству, којима се овако обраћа, Управа ће Српске Књижевне Задруге све такве установе, које су у Београду, позвати у конференцију, да заједно саставе један прослави одбор, који ће се даље старати о извршењу овога народног посла. Сва културна и просвјетна друштва и установе наше, које, и поред најбоље воље задругине, не буду добиле овога писма, моле се за то овим путем, да изволе одговорити на питање Задругино.

Љуба! (трчећи к њему) Јурије! Он је овдје (Јурије устаје) Како је блијед... Каква мученичка посуда!

Јурије: Ти ме љубиш? Ах, ја сам свагда тебе љубио.

Љуба: (плаче висићи му о врату) Љубим ли тебе?...

Благодарим Богу — Небу! На пошљетку ја сам срећан... Друже мој... друже мој... ја сам ти вајда била вјерна...

Јурије! Да! да! то је моја пошљедња уржеха...

Љуба: (Још на грудима његовим) Тебе су сви напустили?

Јурије: Вараш се ја све напустио... Зар то ти нијеси знала. (Љуба се подиже и гледа га с чуђењем.) Ја идем на далеки бескрајни пут...

Љуба: Шта је то?.. Ти полазип?.. Како, нуд...

Јурије: Ми се нигда, нигда више нећемо видјети...

Љуба: Ако не овдје, а ми ћемо на томе свијету...

Јурије: Друже мој! нема другог свијета... То је хаос... Он узима народ к себи... И у њему ишчезавамо... Ми се нигда нећемо видјети... нема више свијета, све је ништавно... Разли су путови... сви води у ништа... Опрости ми, ми се нигда више нећемо видјети. Нема раја, нема пакла... Људи — остав-

љени, забачени, спромаси без ичега — то су створења.

Љуба: О, Свемогући!.. Шта се догодило с њим? Он не зна, што говори...

Јурије: (гледа њу право у очи) Како си ти прекрасна, и то баш у овај час... Да, то је пошљедње моје задовољство... оно је велико... Ја се с њим слажем. Он ми даје трунку весеља лажне да умрем... Не, не љути се... Тај њежни израз очију, та полуотворена уста...

Нећу јој казивати о овоме... Не желим је видјети у ужасу... Ах!.. не, не, она ће пак дознати: што ће ми? Ја узирем!.. Ипак све открити... Још кад би био овдје мој отац... да се наследи призором моје смрти!.. Како наслади!..

Љуба: Шта он говори?.. Јурије! Јурије!.. Ја предосјећам ужас...

Јурије (дохвата је за руку) Знаш шта може учинити превара и проклетство очино... Сазнаш... и да се разруши твоја њежна груд, опет не стрепиш... крв се уставила у твојим нервима... А! — промисли! Одговатај!.. Ах! ха! ха! ха! не, не, смји се боље ће бити, пој, играј и весели се... ја сам — не бој се... ја сам — само... присво отров у чашу воде!..

Елиза: Ај! брже помоћ!.. (Појези. Љуба остаја дрхтећи, блиједи и пада као мртва на наслоњачу; он стоји над њом.)

Јурије: Пако ја сам знао! Ах, жене! жене! ви нијесте створене за слична осјећања... Ви доводите људе до овога!.. Како је она блиједи... Углед смрти... О, кад се не би пробудила а кад не би могла видјети мој љеш... (Пада на кољена) Не долази к себи, о ти прекрасни створе! Како си и сад лијепа!.. боље је умријети... умри... Ја и ти створени смо за то, да пропадимо прије времена... тешке од људске страсти!.. Моје је срце одвећ бујно, а твоје одвећ њежно... одвећ слабо... (Цјелива јој руку) Рука је топла...

Љуба: (прилази к себи, подиже се на столицу и пада му о врат.) Моли се!

Јурије: Донкан је! Донкан, драга моја!..

Јурије: Нигда није позно... Моли се!.. моли се!..

Јурије: (скаче) Не, то не могу... не могу се молити...

Љуба: (устаје) О, анђели! свијетљује га, ако вас има. Има вас, ви сте тако добри — добри... Јурије!

Јурије: Мени је нешто тешко, драга моја...

Љуба: Тешко! теби је тешко! Боже, што рече!..

Јурије: Већ је првије... Кажу може ону, да бих му желио опростити... (пада на земљу)

Љуба: Он пада... (гледа на небо) Поможи, поможи. Пада на кољена пред Јурија) По-

врати му душу... Боже! учини право чудо... Он ће се вратити к Теби...

Јурије: (Умирућим гласом) Иначи... плачи... ах... Бог ми... нигда... неће опростити... (Умире. Љуба, плачући, пада на њега. Ту-тање.)

11. појава

Никола Михаиловић, Василије Михаиловић, Елиза Иван, Дарја.

Дарја: (Ужаснута) Умро!.. Он! Јурије!.. Никола Михаиловић! Мој сип... од мога проклетства... не, то не може бити!... Он је још жив... не вјерујем... он је жив... неће он у прно завјати свога несрећног оца... Ах, Јурије, је си ли жив?

Дарја: (показујући на љеш) Зашто? Откуд теби то? Погледајте овдје... — ви сте ово хтјели, па је и било... што се чудите? Он је умро!..

Вас. Мих. (подижући Љубу) Књери моја!.. Ах!.. и она једва дише... Спасите је, спасите је!.. (Љубу уносе. Вас. Мих. и Елиза одлазе.)

Иван! Боже, опрости душу мојега доброга господина!..

(Сви стоје поражене.)

Завјеса пада

(Крај)

Словенство

Почасни грађанин. Општински одбор у Доброти, у Боки, изабрао је за почасног грађанина народног посланика у царевинском вијећу Антуна вит. Вуковића. Витез Вуковић је ових дана држао у царевинском вијећу врло лијепо говор о склапању трговинског уговора са Црном Гором и том се приликом, залажући се за интересе Боке Которске, врло похвално изражава о Црној Гори и раду Књаза Господара. Честитамо му избор!

Бугарска флота. Н. Собрану поднијели су шездесет посланика приједлог да се укине бугарска флота на Дунаву и Црном Мору. До сада је Бугарску флоту коштала 4100000 круна, а у ствари није се ништа постигло, па да се не би залуду новац и даље просипао, то је изнесен овај приједлог.

И подмаршал сумњив! У Херцег-Нови био је дошао подмаршал Цватичанин да обиђе сина, који му је тамо на боловану био. За то је био узео одсуство два мјесеца, али их није употребио, јер је послје десетак дана позван на дужност, пошто је пријављен био да се дружи са неким, те им је то изгледало опасан. Да се не би мислило да је ово измишљотина истичемо да ову ствар пренесемо из спљетског „N. Jedinstva“!

Раух одступа. Као што јављају из Беча, није немогуће да барон Раух одступи са банске столице.

Велеиздаја у Аустро-Угарској

XV.

XXXIII. сједница централног одбора „Словенског Југа“ од 16. новембра 1908.

Предсједник Марковић: Сада ћу Вам, господе, рећи, што ме је звао господин министар Миловановић, и што сам имао с њиме говорити. Господе, прво, што ме је узрујало било је, да ми је господин министар саопштио, тако исто у Лондону¹⁾ (о Бечу не треба ни да говорим), да Србија тјера пропаганду на велико: нарочито, да је пропаганда већа и значајнија у Босни и Херцеговини, него ли у Старој Србији, Македонији и трокраљевини...

Надаље ме је господин министар упозорио да пазимо с киме радимо, јер би нам најмања опрезност могла шкодити. Ја сам г. министра увјерио, да је то савсвим искључено, да би нико унапријед могао знати нешто о нашој дјелатности, дакле да престаје једино то, да неко у министарству спољних послова гледа наше записнике, те их саопштава на мјесту, гдје то није потребно.

Господин министар је уважио моју приједбу и одредио да наше записнике има преузимати само г. Спалајковић²⁾, који ће о томе укратко реферисати министру.

Љуба Јовановић: Понављам, господе, да о нашем раду треба да зна само начелник и министар, а не практиканти у министарству. Тамо треба да се тражи извор, одакле се шире гласови о велико-српској пропаганди³⁾. Шта се може иначе очекивати од практиканта за 80 динара мјесечне плате, него да они, када им у руке падну наши извјештаји, распошаљу их на све стране. Добро је да је господин министар то увидио, да наше записнике од сада само г. начелник (Спалајковић) смије примати.

Част ми је, господе, саопштити Вам, да смо ми од браће Руса ушљед намиривања нашег пријатеља Миљковица, добили 2000 рубаља, с којом свотом треба да за наше и њихове пријатеље набавимо праха и олова. Хвала браћи Русима на овоме лијепоме дару⁴⁾. (Гласови: Живио браћа Руси!).

Извјештај првога члана централне управе Љ. Јовановића:

„Он ставља г. г. члановима централног вођства до знања, да су г. г. **Лорковић, Супило и Медаковић** с осталом господом из коалиције на задњем њиховом састанку закључили својом дјелатношћу господу од централног вођства Словенског Југа увјерити, да ће они знати своје држање у питању анексије Босне и Херцеговине тако уредити, да се у Биограду неће требати вјеровати лажима бечких слуга. Само обзиром на несигурност садањег времена не могу они своју дјелатност у дјетелима приказати, али они ће то ипак казати србијанском агенту⁵⁾ на што је Фран Супило овлаштен“.

Закључак централног одбора.

„Централни одбор је овај реферат о држању српско-хрватске коалиције узео на знање и закључио, да њихово стање више тек онда усваја, док ће српски конзул у Будимпешти примити саоп-

ћење госп. Супила о догађајима коалиције“.

¹⁾ Из тога произлази, да су били о дјелатности „Словенског Југа“ упућени у Берлин и Лондон, а не само у Бечу.

²⁾ Др. Спалајковић, начелник министарства.

³⁾ Веома значајно.

⁴⁾ Сравни спис бр. XIV. Миљковић је био концем августа 1908. у Биограду.

⁵⁾ Српски генерални конзул у Будимпешти.

⁶⁾ Одговор на позив Словенског Југа хрватско-српској коалицији за револуцију. Сравни горе бр. XI.

XVI.

Бројав српскога генералнога конзулата у Будимпешти српском министру спољних послова.

(29. августа 1908.)

„У својој јучерашњој конференцији прихватила су господа¹⁾ захтјева Супила. (Обавијестите професора Павловића²⁾, да ће бити приређене демонстрације. Ја сам издао новце“.

¹⁾ Очито мисли се на сједницу страначких другова Супиловић.

²⁾ Један од агитатора великосрпске пропаганде у Биограду и члан „Словенског Југа“.

Дневне новости

Отпутовали у Бар. Њих. Краљ. Височанства Књаз Господар и Књагиња Милена и Њих. Вис. Књаз Петар и Књижица Ксенија отпутовали су јуче за Бар, гдје ће и Божићне празнике провести.

Престолонашљедников рођендан. Сјутра ће на свечан начин бити прослављен рођендан Њ. Кр. В. Књаза Престолонашљедника, ради чега је и Св. Двор отпутовао на Тополицу.

Француска ескадра. У петак стиже под Бар француска ескадра која је састављена из крстарица „Виктор Иго“, „Ернест Ренан“ и „Жил Фери“, да у име предсједника француске републике честита Њ. Кр. В. Књазу Господару педесетогодишњу владавину. Тога ради у Бару су учиниће велике припреме за дочек гостију из Француске. Јуче је отпутовао тамо Двор, а тако исто и г. бригадир Митар Мартиновић, министар војни, један дио подофицира и музика. Сјутра путује за Бар и предсједник министарства г. д-р Л. Томановић. Са ових свечаности донијећемо нарочито извјештај специјалног нашег дописника.

Читуља. Овдашњег њемачког посланика г. од Пилгрим Балтаци задесила је велика породична жалост. Његов отац стални савјетник и предсједник у Вестфалену преминуо је ових дана у 88. г. Лака му била земља!

Трговински уговор. Приликом дебате у бечком парламенту о трговинским уговорима са балканским народима министар трговине Вајс-кирхнер је држао говор и том је приликом признао, да са свију страна Аустро-Угарске тражи да закључи уговоре са балканским народима, што ће он и учинити. Односно трговинског уговора са Црном Гором рекао је, да се нијесу могли ни почети преговори ушљед неријешеног уставног и парламентарног стања у Угарској. Затијем је нарочито нагласио како му дужност налаже, да закључи што прије трговински уговор са Црном Гором, пошто је то животну питање Боке Которске.

Одложена изложба. Изложба српске жене, која је требала бити у Прагу у јануару, одложена је за март мјесец, те ће се тако пружити прилика српским домаћицама да се боље спреме за ову изложбу. Као што смо и раније изјавили, и наше домаћице би требале по сваки начин да узму учешћа у овој изложби женских рукотворина.

Безжични телеграф. Као што смо могли дознати, ради се на то-

ме, да се између Биограда и Цетиња уведе безжични телеграф, који би ишао од Авале, преко Копаоника и Дурмитора на Ловћен. Како је ова веза од неоцењиве вриједности желили би смо да се што прије и оствари.

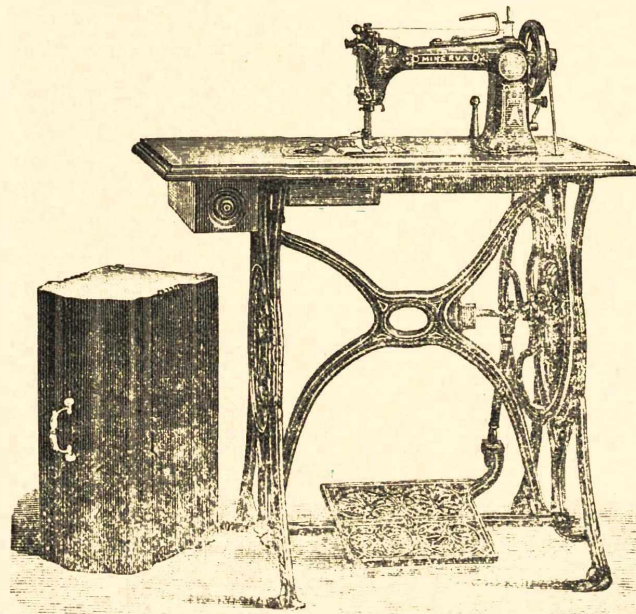
Црногорски зајам. Биоградске „Вечерње Новости“ доносе од свога редовног дописника са Цетиња допис о новом државном зајму, који је закључен у Лондону и са похвалом се изражава о њему, налазећи, да је он закључен под повољним условима и да ће се од њега видјети велика корист.

Свршетак васојевићске афере. Под тим насловом изашао је у „Биоградским Новинама“ и други чланак, у којему се говори о разлозима због чега су учесници васојевићске афере кажњени.

Педесетогодишњица службовања. Данас је овдје на Цетињу у кругу својих пријатеља и поштовалаца прославио педесетогодишњицу свог ревносног службовања: цркви, пријестолу и отаџбини митрополијски протођакон господин Филип Радичевић. Јубилар је почашћен многобројном посјетом чиновништва и грађанства уопште. Добио је и безброј телеграфских честитки из Црне Горе и осталих српских крајева, а већи број и из Русије. И ми са наше стране честитамо врлом свештенику и родољубу с топлијем жељама да и још дуго година са познатом истрајношћу и љубављу послужи Богу и народу своме!...

Општинске таксе. Општински одбор у смислу расписа министарства унутрашњих дјела повисио је таксе на поједине артикле за идућу годину на пиће, живо и коже. На живо што се продаје на овом пазару наплаћиваће се: на коња и ждријебе 1 перлер, говедо 50 пара, теле 20, свинче 30, овцу 6, козу 6 и на јагње и јаре по 4 паре; на сваку кожу: јагњећу, овчју и јарећу 2 паре, козју 4, говећу 50 пара, а тако исто вучју и кунчију, лисицију, срнећу, доволју и видрину 20 пара, јазавичку 10 пара, а тако исто и творову, зечју 2 паре, а медвјећу 1 перлер; на пиће домаће: вино и биру 2 паре, на грожђе 1, а на ракију 4 паре; на пиће страно: на вино и биру 6 пара, на шпирит за гориво 4, а за алкохол 20, на фина вина 10 и на грожђе 4 паре. Лактарина за идућу годину биће: на сваки метар једносипратне куће 1-50 п. а на двосипратне 3 перпера.

На знање!   На знање!

Поред моје досадање радње, примио сам се заступништва фабрике машина

„Минерва“

чија је солидност чувена по свијету; те могу свакоме препоручити ко потребује шиваћих машина, да неће бити преварен.

Машина има за: фамилије, терзије и цревљаре од двије врсте.

Цијене су испод сваке

конкуренције

Како за цијене тако и за исплате треба се обраћати

Подгорица.

1-6

МИТРУ ЛИСИЧИЋУ

Штампа К. Ц. Државне Штампарије.

Власник и одговорни уредник Лазар Чобелић